

Aeneas Silvius – Martin Kuthen

A 1a Kroniky dvě o založení Země české a prvních obyvatelích jejích, též o knížatech a králích českých, i jejich činech.

Jedna Eneaše Silvia Senenského, v latinském jazyku od něho sepsaná, a před lety LXXV. v český jazyk přeložená, a v Praze vytištěná. Druhá Martina Kuthe-  
na z Šprinsperku, též v Praze vydaná před lety XLVI. Nyní pak obě dvě k do-  
brému a užitečnému všech Čechův znovu spravené, obnovené a v jednu kni-  
hu uvedené, prací a nákladem M. Daniele Adama z Veleslavína. Léta Páně  
M.D.LXXXV. / = 1585/, 4°, /LXXII/– 360 – /XLII/. //

Dodal profesor Hans Rothe, exemplář neuveden, na titulní straně dole historický protireformač-  
ní přípisek: „Aeneas quidem Caput Catholicissimi, M. veto Daniel cum Cutheno libri huius in-  
terpretes haeretici fuere.“ *Knihopis 13.885*. V ruce jsem měla exemplář KNM 31 C 1a.

A 1b Dřevořez, celostránkový znak český, lev, podle *Knihopisu* obrazů s číslem 20.

A 2a Urozenému pánu, panu Václavovi Říčanskému z Říčan a na Hořovicích, Jeho  
Milosti císaře římského radě, pánu sobě laskavě příznivému.

/V dalších záhlavích označeno jako Předmluva./

O Zemi české (: Vaše Milost, urozený páne, pane mně laskavě příznivý :) o knížatech a králích jejích i o příhodách v ní zběhlých, pamětihodných, dob-  
rých i zlých, mnozí Kroniky psali, domácí i přespolní, a ne jedna se ještě i dnes  
u některých lidí poznamenání nacházejí. Ale, pokudž mně vědomé jest, čtyři  
toliko Kroniky a Historie své vuobec na světě vydali: dvě jazykem latinským,  
a českým tolikéž dvě. Z nichžto první jest *Aeneas Silvius Senensis*, Vlach, kterýž  
velikým, ale jižte řídkým štěstím dosti z chaterných začátkův, jako po stupních,  
nejvyššího důstojenství v světě dosáhl. Nebo s počátku, byv písařem na Kon-  
cilium bazilejském, na kterémž předkové naši z víry své odpovídali, učiněn jest  
sekretářem a radou císaře Fridricha III. Potom přímluvou jeho biskupem, z bis-  
kupa kardinálem, až i nejvyšším biskupem římským, a sloul *Pius* toho jména  
druhý. Jakž sám o sobě vypravuje v listu svém CLXXXIIX. a z vypsání běhu  
života jeho porozuměti se může. Ten tedy *Silvius*, jsa již kardinálem, skrze fe-  
druňk a pomoc Jana Tauška, kancléře (: on ho v listech sekretářem jmenuje :)  
Starého Města pražského, sepsal jazykem latinským dosti ozdobně Historii  
o českém národu a jeho správcích, začav od nejprvnějšího knížete Čecha, až  
do smrti krále Ladislava mladého, kterýž, maje se ženiti, v Praze umřel, a po  
němž Království obdržel pan Jiří z Kunštátu a z Poděbrad, to jest až do léta Pá-  
ně M.CCCC.LIIX. // kteréhožto roku umřel také slavný král *Alphonsus*, jemuž  
dotčenou Kroniku svou týž *Silvius* dedikoval a připsal, o čemž sám zmínku činí  
v kapitole LXXI. Ačkoliv pak mnohým se vidí, že *Silvius* v též Historii své ne na  
jednom místě Čechuom ukrátil a na ublížení a ujmu dobrého jména to jim při-  
čítá, k čemuž se oni neznají, a což o nich v pravdě povědíno a důvodně tvrzeno  
býti nemůže, a za tou příčinou ji zamítají, nehodnou soudíce, aby ji Čechové  
čísti měli, však proto mnohé se v ní nacházejí potřebné a užitečné paměti, kte-  
rýchž jiní kronikáři nětco málo dotýkají, zvláště co se za časuov císaře Zikmun-  
da a krále Ladislava dalo, kdežto *Silvius* jest dosti obšírný, poněvadž toho věku  
živ byl a některých věcí i sám se dotýkal. Také na několika místech chválí národ  
náš a uctivě o něm mluví, dáváje jim tu čest, že jsou smělí, udatní a stateční, ne-

A 2b

strašliví v nebezpečnosti, v věcech válečných zběhlí, slibuov a přípovědí svých zdržliví, k pobožnosti náklonní, etc. On nejprve knížata a krále české, i slavné skutky jejich, a tak Historii českou cizím národuom v známost uvedl, o kteréž prvé žádné vědomosti neměli, a z toho národ český za divoký, zhovadilý, ukrutný, z Tatarův a Scythův pošlý drželi, v němž by žádné vlídnosti, žádné přirozené dobrotivosti a přívětivosti nebylo, a kterýž by se nižádným počestným, buďto přirozeným aneb psaným právem, ani dobrým a chvalitebným řádem nespřavoval. Jakž o nás ještě teď před nedávnými lety nějaký *Iohannes Aubanus Teutonicus Bohemus* (jako by řekl německý aneb zněmčilý Čech) v knížce své *de moribus gentium*, kteráž již také v jazyku českém na Moravě vydána jest, dosti nestydatě a nedůvodně psáti a vůbec roztrousiti směl. Jest ovšem tak, že *Silvius* připisuje obecnému lidu v Čechách opilství, pověrnost, žádost nových věcí, měšťanuom chyrost, nestálost, smělost, kvapné mluvení a nenасыcený žádost loupežův. Pánuom a rytířům žádost chvály, opovázlivost v nebezpečnosti. Ale ani o všech toho nemíní, ani všickni z toho se vytáhnouti ne//mohou. A snad toho času takové povahy někteří do sebe měli, což o nich i domácí svědkové, pan Bohuslav z Hasištejna a *Ioannes Dubravius* vypravují. A jiný slavný muž následuje v tom bezpochyby *Silvia* a obecné pověsti o nás mezi Němci rozhlášené *in sua Arithmologia*, jmenuje Čechy *gentem inhumanam, novarum rerum avidam, et ad praedas agendas idoneam*. To jest, divoké a nevlídné, nových věcí žádostivé a k provozování loupeží toliko spůsobné. Co se dotýče opilství, již se to u nás tak náramně rozmohlo, netoliko mezi obecným lidem, ale i mezi vyvššími, mezi mužským i ženským pohlavím, že na to dobrým, poctivým a pobožným těžko patřiti, a jest se obávati, aby nás Pán Bůh pro ten ohavný hřích obzvláštní pokutou nenavštívil. Jakož pak nyní skutečně dotýká se nás metlou morovou, a teď hrozí neurodou vinic a nedostatkem vína, aby aspoň někteří nouzí k střídmosti přinuceni byli. *Dubravius* píše, že se Čechové od sousedův svých Němcův, a zvláště Sasuov opíjeti naučili. Ale bojím se, že již učedlníci převýšili v tom umění své mistry. To máme v porušení přirození svého, že od jiných vždycky snáze pochopíme to, což jest škodného a zlého, nežli což jest dobrého. Když jsme se od Němcuov opilství naučili, proč zase od Vlachů, kterýchž také více než dosti mezi sebou máme, střízlivosti se neučíme? Nechci toho nežit tuze tlačiti. K žádosti nových věcí přistoupím. Nepřím toho, abychom té vady s jinými národy do sebe neměli, na větším díle všickni lidé tomu nedostatku poddáni jsou, vedlé obecného přísloví: *Natura hominum novitatis avida*. Obyčejně s přítomnými časy sobě postyskujeme a nové proměny žádáme, majíce za to, že lepší časové a lepší lidé nastanou, ano čím dál, vždycky hůře. Čteme o nějaké staré babce, že se modlívala za *Dionysia tyranna*, aby dlouho živ byl, jemužto všickni jiní poddaní jeho smrti vinšovali. Ta, když od tyranna otázána byla, proč by se za něj modlíla, dala takovou odpověď: Pamatuji (: prý :), o králi, děda tvého: byl člověk nad míru ukrutný, a // velmi nás trápil. Vyprosili jsme to na Bohu, že umřel. Povstal po něm otec tvooj, daleko ukrutnější; opět jsme mu smrti žádali, nadějíce se, že ty, syn jeho lepší budeš. A ty pak ukrutstvím přemohl jsi i otce i děda, tak že nám teprva pod tebou hoře a běda. Proto se tedy za tebe Bohu modlím, obávajíc se, aby po tobě opět horší nad námi nepanoval, kterýž by nás do konce zahubil. A v pravdě tak se stává, že po *Davidovi* bývá *Šalomoun*, po *Šalomounovi* *Roboam*. *Omnis successor antecessore*

*suo deterior*: Každý dědic horší předka svého. Pročež nejlepší rada jest, oblíbiti věci přítomné a nežádati nových proměn, kteréž veliká nebezpečnoství a někdy záhubu královstvím i zemím přinášejí. Příklad toho máme na lidu Izrahelském, kterýžto odtržením se od Roboama, hroznou služebnost a zahynutí na sebe uvalil.

Nevlidností a divokých mravův žádný Čechuom připsati nemůže, leč kdo jich nezná a nikdá s nimi činiti neměl. Kdož je dobře znají a jsou jich povědomi, ti jim v přátelství, vlídnosti, dobrotě, přívětivosti, ochotnosti a jiných šlechetných ctnostech nad jiné daň a chválu dávají. Pravdivěji by se říci mohlo, že sami sobě přílišnou vlídností, přízní a dobrotou škodí. Nebo tudy cizí národové přivábeni jsouce, den po dni v Čechách se osazují, s nemalým přirozených obyvatelův utištěním a přikořím, ješto aby se toho touž měrou, a tak svobodně Čechům v jiných zemích přálo, nemnoho se příkladuov ukázati může. Sama Praha co chudého přespolního lidu užíví? An již to v připovídku vešlo, že Praha jest špitál vší Říše. Se všech stran se k ní chudí a nuzní co k máteři hrnou. Kdyby naši chudí a žebráci šli třebaš tu do okolních blízkých zemí prosit almužny, jinak by je Němci přivítali; snad by se mnohý s zedraným hřbetem aneb s cejchem domů navrátil. Nášle lítost všecky přijímá, všem dobře činí, nejednou s ujmou svou a svých domácích. Nacházím v pamětech, že někdy náramný hlad byl v Čechách, od něhož i lidé zhusta mřeli. Mnoho Če//chův vyšlo do Míšně a Turingie hledati a žebrati chleba, kteréžto nelitostiví Němci z měst svých honili a nechali jich hladem mříti. Proti tomu Čechové vždycky okolní sousedy své potravami bez závistí fedrovali, a k přespolním lidem cizího jazyku i národu ještě podnes přívětivě se chovají a s nimi o svůj chléb rádi se sdělují. O národu mluvím, ne o osobách; přešastnát jest pšenice, v kteréž by koukole nebylo; všudy se zlí nacházejí mezi dobrými, tak dobře v jiných zemích jako v Čechách. Žádný národ pod sluncem nebyl tak dokonalý a svatý, aby časem zlych a nešlechetných lidí neměl. Židy obzvláště oddělil sobě Bůh a odmíslil ze všeho lidského pokolení, aby mu byli za dědictví, a on jim za Boha; avšak i mezi nimi nacházeli se v nemalém počtu zlí, nešlechetní, bezbožní a Božích dobrodiní nevděční. Staří králové engličtí nařídili užitečné právo, kteréž se, jakž mám správu, i podnes zachovává, aby z země jejich obilí a peněz žádný nevynášel. Na tu cestu kdybychom my nastoupili, aneb aspoň něco těch výnosuov pouskrovnili, snad by nás někdo slušné za nevlídné a nepříznivé položení mohl; ale však měli bychom v zemi více chleba, méně drahoty a hladu; více stříbra, zlata a peněz k důležitým potřebám, k ochráně a zvelebení Království, k vzdělání pevností a hradův pomezních etc., méně pejchy, hadrův, šacuňkův a jiných netolící bezpotřebných, ale i škodlivých věcí. Čemuž nestane-li se časně přítrž, obávati se, že v malých letech peněz v Čechách míti nebudeme. Snad nás potom nouze k sprostnosti staré přivede, když nebudeme míti, odkud na zbytečnou pýchu a skvostnost nakládati, a cizí národové, poznajíce, že nejsme při penězích, nepotáhnou se sem s svými titěrkami a daremnicemi, kteréžto ačkoli jsou na oko pěkné, však užitku žádného nenesou, a naposledy mezi hadry a v smetech se octnou. Sluší se za to srdečně Pánu Bohu modliti, aby ten umysl vrchnostem vnukl, s strany uskrovnění zbytečných nákladuov na bezpotřebnou skvostnost oděvu a šatstva, neskvostnost hodování a kvasuov, zvláště // v stavu městském, prvé než bychom statek, tělo i duši marně a hanebně propejchali.

Z strany loupežův křivdu činí národu našemu Silvius i jiní, kdož v tom k němu přistupují. Jest tak, že se někdy v Čechách zhusta dáli loupežové od zlých a nepokojných lidí, zvláště v těch rumrejských a různicích, když krále v zemi nebylo a stavové proti sobě zjitřeni jsouce, skrze podstívání jiných činili jedni druhým protimyslnosti a škody, kdež mohli, jakž to obyčejně všudy bývá *in bellis civilibus*. Však proto nikdá tak zhruba, jakž někteří psali, že žádný svobodně hlavy z okna vystrčiti, nadto z domu vyjítí nesměl. Po cestách, silnicích, a na zemi to zlé panovalo, ne v městech, ani v domích, kdež řád a právo místo a průchod svůj vždycky mívalo. Někdy také Němci a jiní okolní národové loupeže v Čechách fedrovali aneb sami provozovali. Nebo jak jsou zlí hospodáři byli v zemi této Němci brandeburští a svým markrabím, po nešťastném zahynutí krále Ottogara, Kotytanští s svým nezdárným králem Jindřichem, Švábi po králi Rudolfovi pozůstali za krále Jana, křížovníci za dnův krále Jiřího, a jindy, nelze tuto pro krátkost připomínati; obšírně se to vše i jiné v Kronikách vypisuje. Nic méně, jakž příčiny válek v zemi vyzdvíženy byly, a král pořádně na stolici důstojenství svého dosedv, s vůlí všech stavů správu ujal, tak ihned loupežové, mordové a jiné neřesti přestávaly; a kdož se čeho proti obecnému zemskému pokoji nenáležitě o své újmě dopustil, a na druhého bezprávně mocí sáhl, neucházal pomsty, jako jiný zhoubce; což se ještě i do dnes tuze drží a zachovává. Pak-li jsou kdy předkové náši s mocí válečnou vytáhli do okolních zemí, jako do Uher, do Polsky a do Říše, a tam nětco poškodili, činivali to z hodných příčin sobě daných. Nebo nejednou tíž národové, sebravše se valně za záhubu jejich, nenadále do země této vpadali, vsi a městečka pálili, lidi mordovali, a mečem i ohněm všecko napořád hubili. Takového bezpraví a křivdy chtějí//ce se náši zase mstítí, Němcům týmž se odplacovati hleděli, a což jim tito v zemi jejich škod nenáležitě nadělali, ty oni sobě zase statky jejich spravedlivě vynahrazovali. Začasté se to přicházelo v časích císaře Zikmunda, dokudž se Království českého dokonale neujal; a za krále Jiřího, když s králem Matyášem uherským, zetěm svým, s Vratislavskými a s některými pány a městy českými válel. Nemůže se to snad slušně pochváliti, ale vždyť větší bývá vina toho, kdož k nepokoji a nevoli příčinu dal. Nebyli by Čechové nikdá na to pomyslili, ani se o to pokusiti směli, aby Říši s vítězným vojskem protáhli, země uherskou, polskou, Míšeň, Sasy, Slézy, Lužici, Rakousy, Marky, Foitland, Prusy a jiné krajiny hubili, kdyby jich Němci při pokoji nechali a nedráždili. Toť pak loupežem slouti nemůže, což se pro obranu a pomstu, za hodnou příčinou, válečným během děje, jinak by loupežníci byli všickni, kdožkoli proti nepříteli bojují, křivdy své mstí a spravedlivosti brání. Že pak Čechové časem povolání jsouce a najímání ku pomoci od okolních knížat, škody v cizích zemích dělali, neušanovavše někdy tak dobře přátel, jimž na retuňk přitáhli, jako nepřátel, proti nimž dožadání byli, zvláště v Míšni, v Durincích, Vestfalí a jinde, víme to dobře, jací hospodáři bývají vojáci a drábi tu, kdež se jim povinný žoid zadržuje a neplatí, že se holdem živí, jak mohou, a odtud sobě platí, kdež co vzítí mají, nemajíce žádného rozdílu mezi přáteli a nepřáteli. A tím nejvíce vinni bývají hejtmané, kteříž neužívají té opatrnosti, aby dokonajíce válku, budto vítězstvím aneb smlouvou, časně lid služebný rozpustili a nezaplacením služby na záhubu nebohých poddaných zbytečně ho nezdržovali. Sem přináleží, což Poëta pověděl: *Nulla fides pietasque viris, qui castra sequuntur*: že drábi služební nemnoho sobě váží pobožnosti

B 1a

a víry. Jakož na rozpustilost vojákův vždycky se naříkala. Nic méně jiní dobří, ctní a pokojní lidé, kteříž doma zůstali a k neslušným vojnám se najímali, ani užívati nedali, jakž nehřešili s oněmi, tak viny a po//hanění bezbožných drábův účastni býti nemohou. Jakož pak ode tří set let a louce mívali to Čechové za právo, aby táhnouce na vojnu, v zemi své žádnému loupežem ani holdem škody nečinili, ale na svých žoldích přestávali. Potom, vtrhnouce do zemí nepřátelských, aby kostelův nehubili a nepálili, ženskému pohlaví a dětem neubližovali a jich nemordovali, kdož by proti tomu přečinil, ten bez milosti hrdlo ztratiti musil. Ale já neumínil jsem tutu starých Čechův poctivosti hájiti, ani toho, což jsou kdy chvalitebného způsobili, zastávati a velebiti, aneb, jestliže jsou v čem z mezí počestnosti a lásky vykročili, je ospravedlňovati. Jest skutek před rukama: ten dostatečný býti může k zahanbení všech utrhačův a háncův národu našeho. Jsou paměti hodnověrné o slavných činech knížat a královův českých, kteréž oni mnohokrát s prací vedli, netoliko pro zvelebení a rozšíření Království svého, ale i pro obhájení a obranu před nepřáteli vsí říše křesťanské. O těch nadíle svými místy, ačkoliv krátce a střídme, *Silvius* zmínku činí, jiní pak kronikáři obšírně vypravují. Předkové naši, národ v těchto končinách neznámý a téměř neslychaný, vysuvše se z Azie veliký díl Evropy opanovali a nejedno v ní království založili, až se i do této nevelmi široké a prostranné krajinky, vytiskše z ní pomalu Němce, dostali, a ji lidem svým osadili, kteréžto my, potomkové jejich v držení až podnes zůstáváme a zůstanou (: Bůh dá :) i naši budoucí, jestliže spolu s námi chvalitebných šlepějí slavných předkův a pravých Čechův následovati budou, a bodlavým ježkům z vlasti své vytisknouti se nedopustí. Jest tomu již dobře přes tisíc let, jakž Čechové neprvé do této krajiny přitáhli. Odtud souditi muožeme, že jsou nebyli *Barbari*, to jest lidé hovadští a divocí, bez řádu a bez práva, poněvadž statečností a zmužilostí svou netoliko přinutili Němce, aby jim těchto rozkošných, pohodlných, hojných, urodných i zdravých přibytkův postoupili. Ale také, jsouce jako v hrsti Němcův zavření a majíce vůkolí sebe mnohé nepřátely, // s nimiž časté války vesti musili, koruny královské od císařův římských skrze platné služby a pomoci Říši činěné, sobě dobyli, a obhajující ji před násilnou mocí a nepřátelskými vpády okolních i dalekých národův, mnohá vítězství obdrživali a jiné země k svému panství připojili. O čemž pěkně napsal *Fabricius*:

*Germanos inter populos Bojemia regnum  
Constituit: populi fortis et acris opus.*

U prostřed zemí německých Čechové  
osadili se mocně jako lvové,  
kdež i slavné království založili,  
okolní země sobě podmanili.  
Zmužile dovedše skutku slavného,  
dosáhli potomkův jména věčného.

A jest v pravdě s podivením, že tehdáž předkové naši v největší slávě byli, když císařové v Říši, králové v Uhřích, v Polště pak jednákrálové s největší mocí panovali, a nejednou se o to pokoušeli, kterak by český národ aneb vyhladiti, aneb aspoň sobě podmaniti a v službu podrobiti mohli. Ale o tom na jiném místě příležitěji a šířeji. Tohoto pak toliko krátce jsem podotekl, za přiči-

nou Kroniky Silviovy a těch, ješto nás nedůvodně hanějí, abychom ji sobě proto neošklivili a nezamítali, že někde o předcích našich důtklivě píše; ale věduce a čtouce, co nám cizí národové za vinu dávají, a co při nás štrafují, pokudž by pravda byla, hleděli napraviti, pak-li sme tím nevinní, snažili se vlastní ctností a šlechetným obcováním zacpati usta cizozemcuom, kteříž nás hanějí. Ne vždycky předkové naši byli bez auhony, aniž jest možné člověku zde na světě, aby nehřešil; a my také, rovně jako jiní lidé, poddáni jsme rozličným nedostatkům a pokleskám, kteréž více potřebují nápravy než výmluvy. První stupeň k zdraví praví býti lékaři, když nemocný zná a čije svůj nedostatek; o tom pak  
B 2b zhoľa pouštějí, kdož nemoci své nemá žádné či/teldnosti. Tak i my poznejme své neduhy, starejme se o lékařství a přijdem k prvnějšímu zdraví, to jest dosahneme té slávy a moci, toho důstojenství a štěstí, kteréž o svých předcích často připomínati slejcháme. Jinák, pokudž svých mravů a povah zlých v dobré nezměníme, marnou nadějí se troštujeme, aby se nám lépe vésti mělo. Co se Silvia dotýče, ten nemnoho Čechuom přál, a tak jich vysoce chváliti nemohl. Měl toho některé příčiny, a tu největší, že se skrze učení Mistra Jana Husa od poslušenství římské stolice odtrhli a za jeho času biskupu římskému nejvíce odporní byli. Disputovali na Koncilium bazilejském o čtyřech artikulích pražských, a s nim také, když do Čech vyslán býval, rozmlouvání a hádky mívali. Protož jim často kacíře spílá, učení jejich potupuje a učitele do pekla odsuzuje. Jakož potom i sám, přijav nejvyšší biskupství římské, na krále Jiřího pro náboženství těžkou kladbu vydal, a netoliko krále uherského, ale i Slezákův, propustiv je z poslušenství a z přísahy, proti němu popudil. A kromě toho mají Vlaši ten obyčej, že všecky jiné národy rádi hanějí a tupí. Sami toliko Vlaši lidé jsou, jiní všickni Barbari jim býti musejí. Až potud dosti buď o těch věcech praveno.

Druhý po Silviovi Kroniku v jazyku českém vydal Martin Kuthen z Kuthnerku, měšterník a písař v Starém Městě pražském, kterouž také panuom svým dedikoval. Ta vytištěna byla v Praze, léta Páně M.D.XXXIX., nyní se zřídka nachází. Velmi krátce, ale pořádně vyčítá v ní všecka knížata a krále české, též od prvního Čecha, jako i *Silvius*, až do císaře Ferdinanda slavné a svaté paměti, to jest od léta Páně M.D. XXVII., dotýkaje mezi tím, kdy se co v Čechách pamětihodného, buďto zlého aneb dobrého zběhlo, s bedlivým poznamenáním let, a někde i měsícův a dnův při týchž přibězích, čehož *Aeneas Silvius* v Kronice své pominul. Jest pak v jedné každé Historii velmi platné a potřebné poznamenání časuov a let // a mnoho jí světla přidává. Kdež toho oka není, tu čtenář téměř jako v hustých tmách bez lucerny, aneb v neznámém lese bez vůdce blouditi musí. Anobřž doložení času a roku slouží k důvodu jistoty Historie, aby se o její pravdě nepochybovalo. Za tou příčinou *Cicero*, *chtěje* v krátkých slovích správu dáti, co jest historia, nevrv to o ní pověděl, že jest *testis temporum*, svědek časuov, totiž pominulých a předešlých, o nichž bychom s velikou svou škodou žádné známosti neměli, kdyby nám jich Historie nepřipomínaly a jako před oči nestavěly. Pročež i toho dále doložil, abychom užitky její znali: *quod sit lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae et nuncia vetustatis*: že jest světlo pravdy, život paměti, mistryně života a posel věcí starodávných. A *Dionysius Halicarnass* napsal, že historia jest začátek aneb základ moudrosti a opatrnosti lidské. Nebo poněvadž se v světě zřídka co nového a prvé nebývalého děje, ale předešlé věci a příhody se obnovují, toliko, že se osoby a lidé mění, nemůže člověk

B 3a

ani o přítomných věcech zdravě souditi, ani před budoucími a nastávajícími se opatrovati, nevěda nic o pominulých. Jakž staří říkávali: *Homines historiarum ignari semper sunt pueri*: Lidé nepovědomí starých historií a příběhův a neznámí v Kronikách, vždycky zůstávají dětmi. Tak my, co bychom věděli, kdo jsou byli naši předkové, odkud pošli, kde prvé svá obydlí měli, kterak a kdy se do těchto krajin dostali, co činili, kdy víru křesťanskou přijali, která knížata aneb krále a kterého času měli, jaké války doma i vně s okolními národy vedli etc., kdybychom všeho toho pořádně vedlé počtu let, jakž kde možné bylo a vyhledati se mohlo, v Kronikách poznamenaného neměli a nečili. Jakož, tuším, pohříchu málo se těch mezi námi nachází, ješto by povědomi byli v historii české, a známost měli chvalitebných příkladův svých předkuov. Není tedy divu, že nenásledujeme a neoblibujeme toho, o čemž nevíme. *Ignoti nulla cupido*, pověděl Poëta: neznámé věci žádný není žádostiv. Tak my, nevědouce o tom, a nepřipouštějíce toho k bedlivému uvážení, jak přemilá byla sprostnost, upřímnost, šlechetnost, stálost, pobožnost, zmužilost a udatnost starých Čechův, jaká mírnost a stírdmost v oděvu, pokrmích i nápoji, jaká duověrnost jedněch k druhým, svornost a láska, nemyslíme na to, abychom v těch přeušlechtilých ctnostech po nich kráčeli a na jejich šlepeje nastoupili. Než patřice toliko na věci přítomné, a což jest před rukama, na tom samém se zastavujeme, dopouštíme se le-dakams z pravé cesty zavesti, a jako slepí jdouce za slepými vůdci, přijímáme na sebe obyčeje a mravy, pýchu, skvostnost a vilnost cizích národuov, s nimiž někdy z potřeby činiti máme. A již jsme (: nastojte :) tak daleko zašli, že téměř vlastních českých povah žádného znamení na sobě neukazujeme. Předpovídali staří, že v budoucích letech na Pražském mostě tak vzáctný bude pravý Čech, jako jelen s zlatými rohy. Daleko-li jsme nyní od pravdy toho proctví, já toho na ten čas nechci vykládati; nechť každý, kdož něčemu rozumí, sám od sebe posoudí. Ale však tak se skůro zdá, že praví Čechové bydlejí v své vlasti jako pohostinu a cizozemci: *Exulat in patria terra Boëma sua*. Nebo kde jest nyní (: prosím :) při nás taková hrdinská mysl, statečnost, smělost a síla, jakáž se při našich předcích nacházela. Dobřeť jest napsal jeden z neposledních Čechův, že nás více velebí a hájí předešlá vítězství, nežli naše vlastní udatnost, protože zevnitřními rozkošemi zemdlení souce, netoliko zbroj, ale i všední oděv těžce sněsti můžeme, pročez i potupují nás ti, kdož se nás prvé strachovali a báli. *Praeteritae victoriae nos magis tuentur ab hostibus, quam praesentes vires, propterea quod ab externis voluptatibus ita enervati sumus, ut non tantum arma, verum etiam vestimenta nobis oneri sint*. Avšak on to snad před sta lety psal, o tom způsobu, kterýž byl za krále Vladislava. On toho času dosti podobné jest, že jsme daleko mdlejší a nestatečnější učiněni, jakož na tomto světě vždycky poslednějši věk bývá horší prvního. A jakž Homerus pověděl: Zřídka synové rodí se otcům svým podobní, sotva kdy // lepší, zhusta pak a nejčastěji horší. *Defunctis patribus plerumque succedit prava et ignava juvenus*. Ale ta víra, kterou se ještě tehdáž Čechové mezi jinými národy stkvěli, kde nyní jest? Zachovali to někdy Čechové, že což komu slovem připověděli, aneb ctí a věrou svou skrze ruky dání slíbili, to skutkem v pravdě vykonati hleděli, jak přátelům, tak nepřáteluom, byť pak i nebezpečnostvím hrdla jisti byli. Odkudž i podnes za největší pokutu se dříž stracení ctí a víry, a kdož se nad svou ctí zapomíná, ten za zloprověstného držán bývá. Od té ušlechtilé ctnosti jak jsou již někteří na stranu se uchejili,

nechci pro hanbu mluvit, než to povědít musím, že jakž my málo sobě slibův a přípovědí svých vážíme, tak málo mezi lidmi víry máme, a od okolních sousedův ledacos nelibého a nevděčného o sobě slyšíme. An to vůbec vědomé jest, že již těchto let nelze se ani na zápisy, ani na rukojmě bezpečiti.

Léta Páně M.D.III. znikla válka v Bavořích mezi Albrechtem, knížetem bavorským, a Ruprechtem, falckrabím z Rejnu. Albrechtovi, jakožto švagru svému, a synům jeho pomáhal císař Maximilián; Ruprechtovi táhlo na pomoc Čechův jízdných i pěších, lidu výborného a pěkně vypraveného do pěti tisíc. Svedena bitva nedaleko od Řezna, měsíce září, v kteréžto císař svítězil, a Čechové pěší prodáni jsouce od Němcův a opuštěni od své jízdy, na hlavu poraženi. Padlo jich okolo dvou tisíc a jednoho sta, do sedmi set živých zajato, jiní se rozprchli. Ti zajatí po mnohém příkoří, kteréž od Němcův snášeli (: nebo vehnáni do nějakých nečistých příkopův a tam hladem i smradem trápeni jsouce, nemohli toho obdržeti, aby toliko zbraně své zase dostali, že by jedenkaždý z nich tři Němce podstoupiti chtěl:), vzati byli na závazky, aby se na jisté časy v Bavořích staveli: což také jednou i druhé, přinášejíce s sebou jistoty, když kdo z nich stonal aneb umřel, učinili, až naposledy, obdrževše velikou pochvalu své víry české, i z těch závazků byli propuštěni a svobodní učiněni. Ty a těm podobné pří//klady domácí užitečné jest v paměti skládati, netoliko obecným lidem, aby se jimi napravovali, ale také, a to mnohem více vrchnostem a správcím zemí a obcí, aby i sami sebe k ctnostem vzbuzovali, i jiných po sobě potahovali. Čehož jistě žádný bez známosti Historií a Kronik dojíti nemůže. *Hoc enim est praecipue in cognitione rerum salubre ac frugiferum, omnis te exempli documenta in illustri posita monumento intueri, inde tibi tuaeque Reip/ublicae/ quod imitere capias, inde foedum inceptu, foedum exitu, quod vites, ut scripsit Livius.* To buď dosti o užitečných čítání Kronik na ten čas předloženo.

Po Martinovi Kuthenovi třetí též jazykem českým, ze všech nejobširněji, a mohu říci nejpilněji a nejhojněji psal Historii kněz Václav Hájek z Libočan, a dedikoval ji císaři Ferdinandovi slavné paměti, na onen čas ještě římskému, uherskému a českému králi. Ta vytištěna jest v Menším Městě pražském nákladem Václava Haláše z Radimovic léta Páně M.D.XLI. Mnozí z Čechův toho času i potom málo ji sobě vážili pro některé příčiny, jako že by někde strany pod obojí dotýkal, mnohé bezpotřebné, časem i básnivě věci vměšoval a vtrušoval. Ale nyní, když se již exemplářův nedostává, a žádný po ta všecka léta se nevyjevil, ješto by nětco lepšího a gruntovnějšího na světlo vynesl, nejedni by ji za dosti veliké peníze rádi koupili, a často se po ní ptají. Takť se obyčejně stává, *Praesentia fastidimus, amissa requirimus*: přítomných věcí nedbáme, potom když se kams podějí, toužíme po nich a teprva jich žádáme.

Jest ovšem pravě, což napsal Cícero, že dobrý *Historicus* tyto tři povahy a ctnosti do sebe míti má: jednu, aby nic nepravého a křivého psáti nesměl, druhou, aby se pravdy, jakž sama v sobě jest, psáti neostejchal a nestyděl, třetí, aby se žádným způsobem v podezření nedával, že by snad jedné straně více přál než druhé, aneb, že by k jednomu více a k jinému méně lásky a chuti měl. Slova jeho jsou: *Ne quid falsi dicere audeat, ne quid // veri non audeat, ut suspicionem omnem gratie et simultatis vitet.* Ale, tuším, se nyní málo takových kronikářův nachází. Nebo nechť snad někdo první i druhé povinnosti zadost učiní (: *Praesentia fastidimus, amissa requirimus*: přítomných věcí nedbá-



me, potom když se kams podějí, toužíme po nich a teprva jich žádáme ačkoliv s pravdou vždycky najevo jíti netoliko těžko, ale i nebezpečno, zvláště nynějších let, kdež nejvíce pravda nepřátely činí, a každý, i třebaš ten nejnížší, chce, aby mu pochlebovali, (: *ut nunc sunt tempora, quibus nec vitia nostra, nec remedia pati possumus* :), koho mi kdo ukázati může, ješto by nechválil svých krajanův, nehaněl cizích? nezastával přátel a nelehčil nepřátel. Němci hanějí Čechy, Čechové Němce. Strana pod jednou (: jakž ta jména jsou u nás obyčejná :) tupí stranu pod obojí, a tato zase onu; nemůže-li zjevně, ale podtají, nesmí-li slovy a řečí, ale srdcem a myslí. Aníž ten rozdíl a odpor vyzdvihnouti může jaká moc a moudrost lidská, jaká nařízení a snešení obecná (: kteráž v té příčině, jako i všeliká práva *Anacharsis* jmenoval, mohou slouti *aranearum telae*, v nichžto špatné a mdlé mušky váznou, velicí brouci je prorážejí :), dokudž sám Pán Buoň myslí a srdcí jedněch s druhými svazkem lásky, svornosti a jednomyslnosti svatě nespojí a všechněm odporům, nedorozuměním, záští, kyselostem a roztržitostem konce neučiní. Začež povinni jsme Pána Boha srdečně prositi, abychom všickni byli synové Boží a měšťané nebeského Jeruzaléma, i zde v tomto životě v naději, bez závisti a nepřítelů. Máme jiných nepřátel dosti, kteříž nám nemnoho dobrého přejí; potřebí by jistě bylo, abychom, odložice všech záští a nevolí, aspoň udělali *Syncretismum*, a společně sobě proti nim pomáhali, jakož v podobných příčinách nejednou předkové naši činívali.

C 1b Ze pak Němci a jiní národové (: jakž dotknuto :) netoliko smejšlejší o nás potupně, nýbrž i spisy harlivé a důtlivé vůbec vydávají, není se hrubě čemu diviti. Když nahlédneme v své české Kroniky, najdeme to, že se jim naši zase vrchovatě // odplacují. Ale snad dali našim Němci k tomu příčinu, že se jim odháněti musili? Může to býti; však i Němci zase mohli míti odtud proti našim předkům záští, že jsou je z této rozkošné krajiny násilně vypudili a vyhnali. Odkudž to nepřátelství na potomky jejich jako právem dědičným připadlo. Ačkoliv nejvíce k tomu rozdílnost v náboženství mezi obojím národem na onen čas přičinila.

Dává za vinu císaři Karlovi III. *Silvius*, že více slávy Království českého, jakožto vlasti své, nežli zvelebení císařství římského vyhledával, a že chtěje, aby syn jeho Václav byl po něm císařem, zastavil kurfirštuomu platy a cla od Říše. To též, vypůjčivše sobě od něho, všickni kronikáři němečtí mu připisují. Víme to, že Karel byl Otec vlasti a Království tomuto mnoho dobrého spůsobil, anobřž, což Římané o Augustovi říkali, z hliněného zlaté udělal. Nebo netoliko je zbohatil a zmocnil, připojením a jako vtělením k České koruně okolních krajín a některých měst, ale také upevnil a utvrdil chvalitebným řádem a právy, a ozdobil *Universali studio*, obecným učením, kteréž v Praze založil. Pročež v tom i jiném chválíme ho, a s vděčností, jako někdy Římané císaře Augusta, připomínáme. Avšak netoliko o své dědičné Království, ale i o Říši týž dobrý a svatý císař bedlivě pečoval, a podlé své vší možnosti ji zvelebiti usiloval. Jakož pak nejedno město v Říši vzdělal a slavně učinil, mezi nimiž přední jsou Norberk a Lubek, af pomínu Vratislavě, poněvadž ta k Čechům náleží, kterouž on po ohni znova vystavěl, rozšířil a sám ulice i domy vyměřoval. Nechci tuto pro krátkost připomenouti Zlaté bulle, kterouž on vydal a skrze ni tak mnoho dovedl, že od toho času Říše v pokoji, bez domácích roztržitostí a válek zůstává, žádných odporův ani rozdojení při volení krále římského nebývá, a Němci, že při jejich národu trvá

- 2a důstojenství císařské, po Pánu Bohu komu děkovati než tomuto Čechu, a té Zlaté bulli od něho velmi časně // nařízené. Tak tečy by v čem Říši ublížil, jako jest nemožné, aby kdož dobře činí, časem také zle učiniti neměl; slušelo to potomkům raději napravití, nežli slavnému císaři na jeho poctivosti utrhati. Nebo jest-li on pohanění hoden, že císařství synu svému (: jakž praví:) koupil, slibiv jednomu každému z kurfirštův darovati sto tisíc zlatých, a nemnoha toho nakvap vykonati, zatím cla na Rejnu a jiné důchody i některá města císařům náležitá až do vyplacení zastavil, jakž to po Silviovi a jiných i Hájek náš poznamenal. Jaké, prosím, chvály zasloužili ti kurfirštové, kteříž tehdáž s císařstvím na trhu seděli a za peníze nejvyšší důstojenství na světě prodávali? Zdali v té příčině není horší prodavač nežli kupec? A Karel ovšem nebyl na jiném, než duochody takové zase vyplatili, a snad v té potřebě byl by ani Království svého, kteréž je hrubě v oči bode, neušanoval, ale brzká smrt mu překážku v tom učinila. Kurfirštové pak netoliko nemíní pro obecné dobré své vlasti od týchž důchodův proti jisté výplatě upustiti, ale, jakž Silvius napsal, každého voleného císaře hned s počátku přísahou zavazují, aby se na to nepotahovala; věříme-li *Iohanni Baleo*, i tehdáž císaře Karla k tomu přinutili, aby jim slíbil, že základu toho nikdá vyplácti nebude. Co se Království arelatského dotýče, kteréž by též Karel od Říše odcízil, kráľom franským postoupil, a tudy orla císařského oškubal, střídmě toho Historie dotýkají, aniž se může věděti, proč jest toho učinil. Snad ho zdržeti nemohl, poněvadž v Frankreihu bylo, a země k němu připojené na větším díle již král franský držel, tak že císařové jméno toliko měli a titul, bez užitku a panství. Ale tak by v pravdě nejmenší škoda byla, již jest od toho času orel císařský jinak více oškubán, netoliko od cizích národův, ale i od domácích, kteříž ho více povinni byli odíti nežli obnažiti, tak že ne bez příčin *Erasmus Roterodamus* žalostivě zvolal, že císařství římské jest velikého jméno toliko stín: *Romanum Imperium magni nominis umbra*. Že by Gunthera, hrabě z // Švarcpurku, kterýž proti němu volen byl, dal otrávití, pouhý klam jest a nese žádného podobenství pravdy. Ještě byla těch let taková sprostnost a upřímnost národu českého, že s jedem zacházeti neuměli, a hleděli zmužilostí a sílou nepřátely přemáhati, ne lstí, ani fortelem. Ale nechtěl proti pohanům bojovati, Sváté země a města Jeruzaléma, ani hrobu Božího retovati? Měl toho důležité příčiny. Věděl, že takové tažení bez velkého obtížení chudých lidí a mnohého vylití krve křesťanské státi se nemůže. Znal i to, že by málo dobrého spůsobil, by pak Zemi svatú opanoval a Jeruzaléma dobyl, poněvadž by ji křesťané proti okolním pohanům zdržeti nemohli, pro dalekost pomoci a retuňku. Měl toho příklady předešlých císařův, kteříž s nenabytou škodou křesťanův takové tažení do Azie předsebrávali. Léta Páně M. XCIX. křesťané, kteříž s *Gottiridem*, knížetem z *Bilionu*, mezi nimiž byl i *Břetislav*, kníže české, táhli do *Syrie*, Jeruzaléma dobyli a království tam založili, ale to netrvalo přes XC. let. Nebo je zase křesťané léta M.C.LXXXVII. skrze nesvornost svou s královstvím ztrátili a egyptskému žoldánu odstoupiti musili, kterýž je znova *Saráceny* osadil. Opět léta M.C.C.XXIX. císař *Fridrich II.*, vzav před sebe tažení přes moře, tak mnoho dovedl, že mu Jeruzaléma žoldán egyptský smlouvou postoupil, kdež on také *Velikúnoc* slavil a korunovati se dal. Však nedlouho křesťané v držení toho města byli, že se zase *Sarácenům* a potom *Turkům* v moc dostalo, kteříž jím až podnes vládnou. Ty a jiné příhody rozvažuje císař Karel a lituje krve křesťanské, kteréž by nasa-

diti musil, kdyby pohany z Země svaté vyhnati chtěl, říkával: *Possem equidem copias in Turcam educere, verum quam non citra Christiani sanguinis effusionem, satis ex avorum historiis intelligo.*